

DAVLAT HUQUQIY SIYOSATINING TRANSFORMATSIYASI TUSHUNCHASINING TAHLILI

Xaydarova Marjona Olim qizi

marjonkhaydarova3004@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15687563>

Annotatsiya. Ushbu maqolada huquqiy siyosat tushunchasi hamda uning tahlili, davlat huquqiy siyosatining transformatsiya tushunchasining mazmuni, mohiyati, sabablari hamda uning oqibatlari, transformatsiya jarayonining bosqichlari, shuningdek, davlat huquqiy siyosatining transformatsiyasi O'zbekiston misolida tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: huquqiy siyosat, transformatsiya, blokcheyn texnologiyasi, avtoritar yondashuv, xalqaro integratsiya, strategik rejalashtirish, sun'iy intellekt.

Abstract. This article analyzes the concept of legal policy and its analysis, the content, essence, causes and consequences of the concept of transformation of state legal policy, the stages of the transformation process, as well as the transformation of state legal policy using the example of Uzbekistan.

Keywords: legal policy, transformation, blockchain technology, authoritarian approach, international integration, strategic planning, artificial intelligence.

Аннотация. В данной статье анализируется понятие правовой политики и ее анализ, содержание, сущность, причины и последствия понятия трансформации государственной правовой политики, этапы процесса трансформации, а также трансформация государственной правовой политики на примере Узбекистана.

Ключевые слова: правовая политика, трансформация, технология блокчейн, авторитарный подход, международная интеграция, стратегическое планирование, искусственный интеллект.

KIRISH

Bugungi rivojlangan davrda transformatsiya tushunchasi barcha sohalarga o'z ta'sirini atkazib kelmoqda. Xususan, davlat huquqiy siyosatiga ham. Avvalo, huquqiy siyosat hamda transformatsiya tushunchalariga ta'rif berib o'tish lozimdir.

Huquqiy siyosat nima?

Huquqiy siyosat – bu davlat tomonidan jamiyat hayotining barcha sohalarini tartibga solish uchun qonunchilikni shakllantirish, amaliyotga joriy qilish va huquq ustuvorligini ta'minlashga yo'naltirilgan siyosatdir. U quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- qonunlar ishlab chiqish;
- huquqiy madaniyatni oshirish;
- sud-huquq tizimini isloh qilish;
- huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatini takomillashtirish.

Transformatsiya esa ushbu siyosatning tub o'zgarishlarga uchragan holda yangi sharoitlarga moslashishini bildiradi.

Transformatsiya tushunchasi

Transformatsiya — bu o'zgarish, tub islohot hamda yangilanishdir. Huquqiy siyosat transformatsiyasi esa:

- huquqiy tizimning demokratik tamoyillar asosida qayta ko'rib chiqilishi;
- avtoritar yondashuvdan huquqiy davlat prinsiplariga o'tish;
- xalqaro standartlarga moslashtirish;
- fuqarolarning huquqiy ongi va madaniyatini yuksaltirishni bildiradi.

Davlat huquqiy siyosati - bu jamiyat va davlatning rivojlanishini belgilovchi, huquqiy normalar va institutlar orqali amalga oshiriladigan faoliyatidir. An'anaviy ravishda, u milliy qonunchilikni yaratish, huquqiy tartibni ta'minlash va fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilishga qaratilgan edi. Ammo bugungi kunda global o'zgarishlar, axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi va transchegaraviy muammolarning ko'payishi davlat huquqiy siyosatining tushunchasi va amalga oshirish mexanizmlarida sezilarli transformatsiyani yuzaga keltirmoqda. Davlat huquqiy siyosatining transformatsiyasi tushunchasi esa – bu huquqiy siyosatning maqsad, tamoyil va vositalarining ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy shart-sharoitlar o'zgarishi natijasida yangilanishi, takomillashuvi va rivojlanishini anglatadi.

Davlat huquqiy siyosati transformatsiyasi zamonaviy davlatchilik va huquqiy tizim rivojlanishining muhim jihatlaridan biri hisoblanadi. Ushbu jarayon davlatning huquqiy strategiyasi hamda amaliyotini ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy va global o'zgarishlarga moslashtirishni anglatadi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Transformatsiyaning sabablari

Huquqiy siyosatning transformatsiyasi quyidagi sabablarga ko'ra yuz beradi:

Sabablar	Tavsifi
Ijtimoiy o'zgarishlar	Aholi soni, ehtiyojlari, huquqiy ongining o'sishi
Iqtisodiy islohotlar	Bozor iqtisodiyotiga o'tish, xususiy mulk huquqini mustahkamlash
Siyosiy jarayonlar	Demokratiya, ochiqlik, fuqarolik jamiyatining rivojlanishi
Xalqaro integratsiya	Inson huquqlari bo'yicha xalqaro normalarga moslashuv

Transformatsiyaning bosqichlari

Huquqiy siyosat quyidagi bosqichlarda transformatsiyalanadi:

1. Diagnostika – mavjud huquqiy tizimdagi muammolarni aniqlash;
2. Strategik rejalashtirish – yangi huquqiy siyosat konsepsiyasini ishlab chiqish;
3. Normativ-huquqiy hujjatlar ishlab chiqish – qonunlar va qarorlar qabul qilish;
4. Amaliyotga tatbiq etish – islohotlarni hayotga tadbiq qilish;
5. Monitoring va tahlil – natijalarni baholash va takomillashtirish.

Davlat huquqiy siyosatining transformatsiyasi bir nechta asosiy yo'nalishlarda namoyon bo'lmoqda:

- Globallashtirish va Xalqaro Hamkorlikka Integratsiya;
- Transmilliy huquqiy normalarni ishlab chiqish: Davlatlar xalqaro huquqiy normalarni milliy qonunchilikka implementatsiya qilish orqali umumiy qadriyatlar va standartlarga rioya etishga intilmoqda;
- Xalqaro sudlar va tashkilotlar bilan hamkorlik: Xalqaro adliya organlari va tashkilotlari bilan faol hamkorlik transmilliy muammolarni hal qilishda muhim ahamiyat kasb etmoqda;

- Xalqaro huquqning ustuvorligi tamoyili: Ayrim hollarda, xalqaro huquq normalari milliy qonunchilikdan ustun deb e'tirof etilishi davlatlarning suverenitetiga yangicha yondashuvni talab qiladi;

- Inson huquqlari va demokratik qadriyatlarga e'tiborning kuchayishi;

- Fuqarolik jamiyatini rivojlantirish: Davlat huquqiy siyosati fuqarolik jamiyatini mustahkamlash, fuqarolarning huquqiy savodxonligini oshirish va ularning qonun ijodkorligida ishtirokini rag'batlantirishga qaratilmoqda;

- Shaxsning huquq va erkinliklarini himoya qilish: Har bir shaxsning huquq va erkinliklari ustuvor ahamiyat kasb etib, davlatning asosiy vazifasi sifatida e'tirof etilmoqda;

- Qonun ustuvorligi prinsipining mustahkamlanishi: Sud tizimining mustaqilligi va shaffofligini ta'minlash, korrupsiyaga qarshi kurashish huquqiy siyosatning ajralmas qismiga aylandi;

- Raqamli Transformatsiya va Kiberxavfsizlik;

- Elektron hukumatni rivojlantirish: Davlat xizmatlarini raqamlashtirish, byurokratik to'siqlarni kamaytirish va fuqarolar bilan ochiq muloqotni ta'minlash asosiy yo'nalishlardan biridir;

- Kiberhuquqiy tartibga solish: Kiberjinoyatchilikka qarshi kurashish, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish va raqamli muhitda huquqiy tartibni ta'minlash dolzarb vazifa hisoblanadi;

- Sun'iy intellekt va blokcheyn texnologiyalarining huquqiy jihatlarini: Yangi texnologiyalar paydo bo'lishi bilan ularni huquqiy tartibga solish mexanizmlarini ishlab chiqish zarurati tug'ilmoqda;

- Barqaror rivojlanish tamoyillari bilan integratsiya;

- Ekologik huquqni rivojlantirish: Atrof-muhitni muhofaza qilish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va iqlim o'zgarishining salbiy oqibatlarini yumshatishga qaratilgan huquqiy normalarni yaratish;

- Ijtimoiy adolat va inklyuzivlik: Jamiyatda barcha fuqarolar uchun teng imkoniyatlarni yaratish, ijtimoiy himoyani kuchaytirish va kambag'allikni kamaytirishga qaratilgan huquqiy siyosatni amalga oshirish.

O'tmishda davlat huquqiy siyosati ko'proq ichki masalalarga e'tibor qaratgan, milliy suverenitet va milliy qonunchilikning ustuvorligi asosiy tamoyil hisoblangan. Ushbu yondashuv ma'lum bir davrgacha samarali bo'lgan bo'lsa-da, bugungi kunda quyidagi cheklavlarga ega:

1. Global muammolarga yechim topishdagi qiyinchiliklar: Terrorizm, iqlim o'zgarishi, transmilliy jinoyatchilik kabi muammolar faqat bitta davlatning sa'y-harakatlari bilan hal etilmaydi.

2. Xalqaro huquqning o'rnini ortishi: Xalqaro shartnomalar, konvensiyalar va tashkilotlarning roli oshib borayotgani milliy qonunchilik bilan uyg'unlikni ta'minlashni talab qiladi.

3. Axborot va kommunikatsiya texnologiyalarining ta'siri: Internet va raqamli texnologiyalar transchegaraviy axborot almashinuvini tezlashtirib, an'anaviy huquqiy tartibga solish chegaralarini loyqalashtirmoqda.

4. Fuqarolik jamiyatining faollashuvi: Fuqarolik jamiyati institutlari va nodavlat tashkilotlarning huquqiy siyosatni shakllantirishdagi ishtiroki ortib bormoqda.

Transformatsiya davlat huquqiy siyosatning tub o'zgarishlarga uchragan holda yangi sharoitlarga moslashishini bildiradi. Bunday o'zgarishlar quyidagi omillar ta'sirida yuzaga keladi:

Globalizatsiya: Xalqaro huquqiy standartlar va integratsiya jarayonlari milliy huquq tizimlarini qayta ko'rib chiqishni talab qiladi.

Texnologik rivojlanish: Raqamlashtirish, sun'iy intellekt va blokcheyn kabi yangi texnologiyalar huquqiy munosabatlarni yangicha tartibga solishni talab qiladi.

Ijtimoiy-siyosiy o'zgarishlar: Demokratlashtirish, inson huquqlari va tenglik prinsiplariga e'tibor kuchayishi huquqiy siyosatni qayta shakllantiradi.

Iqtisodiy talablar: Bozor iqtisodiyoti, xususiy sektor rivoji va investitsiyalarni himoya qilish yangi huquqiy asoslarni talab qiladi.

XULOSA

Davlat huquqiy siyosatining transformatsiyasi jamiyat ehtiyojlari hamda zamonaviy tendensiyalar asosida huquqiy tizimni yangilash jarayoni bo'lib, u fuqarolarning huquq va erkinliklarini kengaytirish, qonun ustuvorligini ta'minlash, shaffof va samarali boshqaruvni shakllantirishga xizmat qiladi. Davlat huquqiy siyosatining transformatsiyasi nafaqat milliy qonunchilikni modernizatsiya qilishni, balki xalqaro hamjamiyat bilan chuqur integratsiyalashuvni, inson huquqlariga e'tiborni kuchaytirishni, raqamli texnologiyalar imkoniyatlaridan foydalanishni va barqaror rivojlanish tamoyillariga asoslanishni taqozo etadi. Ushbu transformatsiya davlatlarga murakkab global muammolarga samarali yechim topish, fuqarolarning farovonligini oshirish va huquqiy demokratik davlatni qurishda yangi ufqlarni ochishi mumkin. Bu jarayon doimiy ravishda davom etuvchi va moslashuvchanlikni talab qiluvchi jarayon hisoblanib, har bir davlat o'zining milliy xususiyatlarini inobatga olgan holda, global tendensiyalarni hisobga olishi lozim.

Masalan, O'zbekiston misolida huquqiy siyosat transformatsiyasi 2016-yildan keyin boshlangan islohotlar doirasida yaqqol namoyon bo'ladi. Bu jarayon qonunchilikni liberallashtirish, inson huquqlarini himoya qilish va xalqaro hamkorlikni kengaytirishga qaratilgan. So'nggi yillarda O'zbekiston huquqiy siyosatida transformatsiya jarayonining yuz berishi 2023-yilda yangi tahrirdagi Konstitutsiyaning qabul qilinganligi hamda sud-huquq islohotlari amalga oshirilishi, fuqarolik jamiyati institutlari faoliyatining kengayishi, korrupsiyaga qarshi kurash kuchaytirilishi, inson huquqlari bo'yicha xalqaro reytinglarga e'tibor oshishida yaqqol namoyon bo'ladi.

Davlat huquqiy siyosati transformatsiyasi murakkab hamda ko'p qirrali jarayon bo'lib, u davlat va jamiyat rivojlanishining yangi bosqichlariga moslashishni ta'minlaydi. Ushbu jarayon muvaffaqiyatli bo'lishi uchun davlat organlari, fuqarolar va xalqaro hamjamiyat o'rtasida hamkorlik o'rnatilishi zarur. Transformatsiya nafaqat huquqiy tizimni modernizatsiya qiladi, balki jamiyatda adolat, barqarorlik va taraqqiyotni ta'minlashga ham xizmat qiladi.

REFERENCES

1. <https://yuz.uz/uz/news/huquqiy-siyosat-jamiyatga-nima-beradi>
2. Doniyorbek Qurbonov (2024). O'zbekistonda konstitutsiyaviy-huquqiy siyosat va uning shakllanishi. Jamiyat va innovatsiyalar jurnali.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Davlat huquqiy siyosatini amalga oshirishda adliya organlari va muassasalari faoliyatini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-462-son qarori.
4. Biturayev O'.B. Siyosatshunoslikka kirish. Toshkent: "Barkamol fayz media", 2017.
5. Sh.M.Mirziyoyev. Konstitutsiya – erkin va farovon hayotimiz, mamlakatimizni yanada taraqqiy ettirishning mustahkam poydevoridir. – T., "O'zbekiston" NMIU, 2018.